

Winning suppletiezand Noordzee 2008 t/m 2012

**Toetsingsadvies over het milieueffectrapport en de
aanvulling daarop**

18 maart 2008 / rapportnummer 1852-68

1. OORDEEL OVER HET MER

De Hoofdingenieur-Directeur van de Regionale Dienst Noord-Holland van Rijkswaterstaat heeft het voornemen in de periode 2008-2012 zand te winnen uit de Noordzee om de bestaande kustlijn en kustfundament te behouden als onderdeel van de bescherming tegen de zee (inclusief Zwakke Schakels). Hier-voor is een ontgrondingsvergunning nodig van de Staatssecretaris van Ver-keer en Waterstaat. Voor het verkrijgen van deze vergunning is een MER-rapport opgesteld.

De Commissie voor de milieueffectrapportage (verder de Commissie) heeft het MER getoetst. Vragen die daarbij naar voren zijn gekomen zijn door de initia-tiefnemer beantwoord via een notitie aanvullend op het MER¹. De Commissie is van oordeel dat het MER inclusief de aanvullende notitie voldoende infor-matie bevat om het milieubelang een volwaardige rol te laten spelen in de be-sluitvorming. In hoofdstuk 2 van dit advies is het oordeel van de Commissie nader toegelicht.

- De Commissie adviseert de aanvullende notitie bij de ontwerp-beschikking ter visie te leggen.

2. TOELICHTING OP HET OORDEEL

2.1 Selectie wingebieden en mma

MER

In het MER wordt de keuze van de wingebieden slechts beperkt gemotiveerd. Voor het MER zijn vooral de milieuarargumenten voor deze keuze van belang. Door het gekozen selectieproces voor de wingebieden, waarbij wingebieden voor een bepaald suppletievak uitsluitend 'mogen' liggen in zoekgebieden ge-legen loodrecht op een bepaald suppletievak en zo dicht mogelijk tegen de NAP -20m dieptelijn, is in eerste instantie uit het MER niet duidelijk gewor-den of:

- zoekgebieden die zich niet loodrecht op een gedefinieerd suppletievak bevinden niet tot wingebieden zouden kunnen leiden met minder mili-euschade;
- er naast de gekozen wingebieden niet andere gebieden binnen het ge-definieerde zoekgebied zijn waar de zandwinning minder milieuschade zou opleveren;
- winning in voorgestelde (deel)gebieden geconcentreerd of gecombi-neerd kunnen worden voor de zandsuppletie van een (aantal) nabijge-legen te suppleren kustvakken.

Van belang in dit verband is of er langs de kust duidelijke kustlangse gradi-enten in milieu- en archeologische waarden² optreden. Met name voor de Noord-Hollandse kust en de Voordelta acht de Commissie dit denkbaar. Ook was het voor de Commissie niet duidelijk hoe de selectie van wingebieden zich verhoudt met die voor de zandwinning in 2007.

¹ Nota van antwoord op vragen Commissie m.e.r. bij MER 'Winning suppletiezand Noordzee 2008-2012', d.d. 4 maart 2008.

² Zie in dit verband de inspraakreactie van de Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en monumenten.

De Commissie heeft daarom gevraagd:

- aan te geven in welke mate de gehanteerde randvoorwaarden voor het selectieproces beperkend hebben gewerkt op de keuze voor de wingebieden;
- na te gaan in welke mate er, op basis van bovenstaande informatie, milieuoptimalisatie van wingebieden kan plaatsvinden;
- aan te geven welke milieargumenten een rol hebben gespeeld bij de uiteindelijke keuze van de wingebieden;
- na te gaan of genoemde kustlangse gradiënten in milieuwaarden aanwezig zijn;
- de meest milieuvriendelijke locatiealternatieven voor de zandwinning³ aan te geven;
- aan te geven hoe de keuze van wingebieden zich verhoudt tot die voor de winning van suppletiezand in 2007.

Aanvullende notitie

De aanvullende notitie onderbouwt dat er langs de Nederlandse kust geen specifieke (onderscheidende) ecologische zones zijn, maar dat de gehele kustzone als één ecologisch gebied is te beschouwen met verschillen in percentages van voorkomen van dezelfde kenmerkende soorten.

Wél onderscheidend is het voorkomen van schelpenbanken, maar de ligging hiervan verschilt sterk van plaats tot plaats en van jaar tot jaar. De initiatiefnemer heeft aangegeven dat om deze reden de definitieve plaats van het wingebied zal worden vastgesteld nadat een voorafgaand veldonderzoek heeft plaatsgevonden. Schelpenbanken zullen met een ruime marge worden gemeden.

In de aanvullende notitie is in voldoende mate gemotiveerd dat het niet mogelijk is locatiealternatieven te formuleren die milieuvriendelijker zijn dan het meest milieuvriendelijke alternatief dat in het MER beschreven is.

De aanvullende notitie bevat een overzicht van hoe de keuze van wingebieden zich verhoudt tot die van de winning van suppletiezand in 2007.

2.2 Beoordeling natuureffecten

2.2.1 **Cumulatieve effecten van onderwatergeluid op zeezoogdieren**

MER

De Commissie is van mening dat uit de beperkte kennis over de mogelijke gevolgen van onderwatergeluid op zeezoogdieren moeilijk goed onderbouwde grenswaarden en dosis-effectrelaties zijn te herleiden. Zij concludeert dat significante gevolgen, ook in cumulatie met andere activiteiten op de Noordzee, niet met zekerheid zijn uit te sluiten.

Zij heeft daarom verzocht aan te geven welk belang gehecht moet worden aan de aanwezige kennisleemtes bij en onzekerheden in de (cumulatieve) effectbepalingen van onderwatergeluid op zeezoogdieren, bijvoorbeeld ten aanzien van het doorlopen van de verschillende fases van de Habitattoets⁴. De Commissie

³ Dat willen zeggen: locaties met de minste risico's of negatieve milieueffecten.

heeft geadviseerd bij het monitoring- en evaluatieprogramma aandacht te besteden aan de (cumulatieve) gevolgen van onderwatergeluid voor zeezoogdieren.

Aanvullende notitie

In de aanvullende notitie wordt onderkend dat er belangrijke onzekerheden zijn over de bronsterkte, de voortplanting van het geluid onder water en de effecten van onderwatergeluid op zeezoogdieren. Aangegeven is dat er in het MER een conservatieve benadering is gebruikt ten aanzien van de effectschattingen. Aangegeven is dat het gebied dat tijdens de werkzaamheden voor zeezoogdieren niet toegankelijk is, een omvang heeft die verwaarloosbaar klein is ten opzichte van hun gehele leefgebied.

- De Commissie wijst er op dat, bij een niet-significant negatief effect, voor de vergunningaanvraag in het kader van de Natuurbeschermingswet een verslechterings- en verstoringsstoets moeten worden uitgevoerd.

In de aanvullende notitie wordt het belang van een monitoring- en evaluatieonderzoek onderkend. Vanuit diverse departementen lopen momenteel acties om meer kennis te vergaren over de (cumulatieve) effecten van onderwatergeluid op zeezoogdieren. Op basis van deze acties zal de initiatiefnemer een onderzoek starten voor het evaluatieprogramma voor de zandwinning 2008-2012.

In de aanvullende notitie wordt ook nader ingegaan op het voorgenomen evaluatieprogramma ten aanzien van de ecologische effecten op schelpdierbanken en vogels, de opvulsnelheid van de winsleuven en de (snelheid van) rekolonisatie door bodemdieren.

- De Commissie adviseert bij het besluit over de vergunning aan te geven op welke wijze en op welke termijn een evaluatieonderzoek verricht zal worden om de voorspelde effecten met de daadwerkelijk optredende effecten te kunnen vergelijken en zo nodig aanvullende mitigerende maatregelen te treffen. Geef daarbij aan hoe afstemming plaatsvindt met andere lopende evaluatieonderzoeken.

2.2.2 Ruimtelijke randvoorwaarden voor varende sleepopperzuigers

MER

Voor de Commissie was het in eerste instantie niet duidelijk hoe de ruimtelijke randvoorwaarden voor de zandwinning genoemd in het MER (minimaal 1000 meter afstand houden tot Natura 2000 gebieden en gebieden met ecolo-

4. Bij de toetsing aan de Natuurbeschermingswet (Nbw) moet worden nagegaan of de zandwinning, al dan niet in cumulatie met andere projecten, via externe werking schade kan toebrengen aan de (concept) instandhoudingsdoelstellingen van de Natura-2000 gebieden langs de kust. De Habitattoets kent maximaal 3 fasen: 1) De Oriëntatiefase. In de oriëntatiefase wordt bepaald of er sprake kan zijn van nadelige gevolgen voor de natuurlijke kenmerken van Natura 2000-gebieden. Als daar uitkomt dat er zeker geen negatieve gevolgen zullen zijn, dan is geen vergunning op grond van de Nbw nodig. Als daar uitkomt dat er wel gevolgen zijn, maar dat die met zekerheid niet significant zullen zijn, dan volgt de Verslechterings- en Verstoringstoets. 2) De Passende Beoordeling. Indien in de oriëntatiefase significante gevolgen niet met zekerheid kunnen worden uitgesloten, dan moet een passende beoordeling op grond van de Nbw hierover uitsluitel geven. –Indien die zekerheid niet kan worden verschaft, dus ook bij twijfel over significante gevolgen, zal overgegaan moeten worden naar de derde fase van de Habitattoets. Indien met zekerheid gesteld kan worden dat er geen significante gevolgen zullen optreden, zal de Verslechterings- en Verstoringstoets moeten worden uitgevoerd. 3) De ADC-fase. Hierin moeten opeenvolgend drie vragen worden beantwoord: Zijn er Alternatieven die geen schade toebrengen aan het Natura 2000-gebied? Zijn er Dwingende redenen van groot openbaar belang? Indien er geen alternatieven zijn, maar wel dwingende redenen van groot openbaar belang, dient Compensatie van natuur gerealiseerd te worden

gische waarden)⁵ zich verhouden tot de afstand die LNV als verplichting lijkt aan te houden (minimale afstand tot Natura 2000 gebieden van 2-2,5 km).⁶

Aanvullende notitie

In de aanvullende notitie wordt aangegeven dat de afstand van 2-2,5 km geen door LNV verplichte minimale afstand is maar dat slechts is bedoeld dat de feitelijke afstanden tussen de winlocaties en de zeewaartse grens van de Natura 2000 gebieden Noordzeekustzone en Voordelta ten minste 2-2,5 km bedraagt.

Aangegeven is dat varende sleepopperzuigers zullen worden verplicht een afstand van minimaal 1200 meter aan te houden tot de zoog- en werpplaatsen. Daar waar dat niet mogelijk is (Verklikkerplaat) zal niet worden gevaren in de periode van eind mei tot half augustus.

- De Commissie adviseert ook rekening te houden met het voorkomen van de Grijze zeehond in de periode maart-april⁷. Momenteel komen Grijze zeehonden vooral voor op de verschillende (droogvallende) platen nabij de kop van Schouwen en de geul richting de Brouwersdam. Gezien de sterke toename van de Grijze zeehond de afgelopen jaren, het feit dat de zandwinning plaatsvindt over een periode van 5 jaar en dat ligplaatsen van zeehonden zich vaak bevinden in de nabijheid van diep water, adviseert de Commissie het voorkomen van de Grijze zeehond gedurende de zandwinning te monitoren. Hiermee wordt het mogelijk in te spelen op eventuele gewijzigde voorkomens.

2.2.3

Toepassing airguns of ander seismisch onderzoek voor exploratie

MER

De Commissie is van de veronderstelling uitgegaan dat er in het kader van exploratie geen onderzoek zal plaatsvinden waarbij gebruik gemaakt wordt van airguns of andere seismische technieken met een vergelijkbaar geluidniveau. Mocht dat wel het geval zijn, dan adviseert de Commissie om hiervoor zodanige richtlijnen te verstrekken dat het gebruik daarvan niet leidt tot significante effecten op zeezoogdieren.

Aanvullende notitie

In de aanvullende notitie wordt aangegeven dat in het kader van exploratie van zandwingebieden inderdaad geen gebruik zal worden gemaakt van airguns of andere seismische technieken. Wél gebruikte middelen zijn onderzoek met de side-scan sonar (sss), bodembemonstering of proefwinningen.

De Commissie acht het goed mogelijk om met sss mossel- en oesterbanken zichtbaar te maken en ook concentraties (lege) schelpen. Dit soort structuren liggen namelijk aan het zeebodemoppervlak. De Commissie betwijfelt echter of hiermee banken van levende en dus ingegraven *Spisula* en *Ensis* zichtbaar te maken zijn. Hiervoor zijn aanvullende meettechnieken noodzakelijk.

⁵ Zie blz 62 van het MER.

⁶ Zie hiervoor de brief van de regiodirecteur west van het Ministerie LNV aan Rijkswaterstaat Noord-Holland, d.d. 1 augustus 2007.

⁷ Strucker, R.C.W., F.A. Arts, S. Lilipaly, C.M. Berrevoets & P.L. Meininger (2007). Watervogels en zeezoogdieren in de Zoute Delta 2005/2006. Rapport RIKZ/2007.005, Middelburg. Recent is in het Deltagebied de Grijze zeehond inmiddels talrijker dan de Gewone zeehond. De Grijze zeehond houdt zich vooral in de Voordelta op en is met name aan de kust gebonden tijdens het verharen in de periode maart-april.

- De Commissie adviseert de ligging van banken van levende, waaronder ingegraven, schelpdieren zichtbaar te maken door middel van bodembemonsteringen dan wel door een andere eenvoudig toe te passen meettechniek.

2.2.4 Voorkomen schelpdierbanken en slibrijke locaties

MER

De Commissie is van mening dat de uitgevoerde milieubeoordeling voor sommige geselecteerde wingebieden nog onvoldoende garantie geeft dat zich, zodra winning aan de orde is, ter plaatse geen schelpdierbanken bevinden. Dit is met name onzeker ter hoogte van de wingebieden Walcheren en Zeewering.⁸ De ligging van schelpdierbanken kan van jaar tot jaar sterk verschillen. De Commissie acht het wenselijk om voorafgaand aan de eigenlijke zandwinning de kwalitatieve inschattingen van de milieubeoordeling te valideren aan de hand van lokaal onderzoek. Vanuit milieuoogpunt wordt daarbij specifiek aandacht gevraagd voor het voorkomen van schelpdierbanken en gebieden met hoge slibgehalten in de bodem. Dit geldt met name voor het gebied van de zandbanken voor de Zeeuwse kust. Inzicht in de wijze waarop gezorgd wordt dat schelpdierbanken en gebieden met hoge slibgehalten worden gemedend, wordt door de Commissie belangrijk geacht.

Aanvullende notitie

In de aanvullende notitie is aangegeven hoe eventuele schelpdierbanken worden gelokaliseerd, zodat deze kunnen worden vermeden bij de zandwinning (zie ook paragraaf 2.2.3 van dit advies).

Aangegeven is dat de milieueffecten gerelateerd aan slib op langere termijn optreden en samengaan met ruimteschalen groter dan 10 km. Locale concentratieverhogingen in de waterkolom hebben geen significante milieueffecten. Gesignaleerd wordt dat de variabiliteit van slibconcentraties in de tijd bijzonder hoog is, dat de natuur gewend is aan zeer grote schommelingen, en dat voor de natuur de gemiddelden waarden over een periode van maanden tot jaren relevant zijn.

De slibconcentratie in de bodem en -na zandwinning- ook in het water varieert ook ruimtelijk. Deze variatie is evenmin van belang omdat het ook hier gaat om de gemiddelde waarden over grotere ruimteschalen. Daarnaast liggen de winlocaties niet in extra slibrijke gebieden. Het wordt daarom niet nodig geacht iedere winkavel vooraf te bemeten op bodemslibgehalten omdat het gemiddelde per wingebied het uiteindelijke milieueffect bepaald.

De Commissie onderschrijft bovenstaande.

⁸ Ter plaatse van het wingebied Zeewering bevond zich in het verleden een schelpenbank. Zie Leopold, M.F., M.A. van der Land & H.C. Welleman (1998), Spisula en zee-eenden in de strenge winter van 1995/96 in Nederland. BEON rapport 98-6.

BIJLAGE 1: Projectgegevens

Initiatiefnemer: Regionale Dienst Noord-Holland van Rijkswaterstaat

Bevoegd gezag: Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat

Besluit: ontgrondingenvergunning

Categorie Gewijzigd Besluit m.e.r. 1994: C16.1

Activiteit: Winning suppletiezeand op de Noordzee

Betrokken documenten

De Commissie heeft kennis genomen van de inspraakreacties en adviezen, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. Dit advies verwijst naar een reactie als die nieuwe inzichten naar voren brengt over specifieke lokale milieumstandigheden of te onderzoeken alternatieven.

Procedurele gegevens:

aankondiging start procedure in: De Volkskrant d.d. 7 december 2006

aanvraag richtlijnenadvies: 5 december 2006

ter inzage legging startnotitie: 8 december 2006 t/m 18 januari 2007

richtlijnenadvies uitgebracht: 20 februari 2007

richtlijnen vastgesteld: 1 maart 2007

kennisgeving MER in: Staatscourant nr. 241 d.d. 12 december 2007

aanvraag toetsingsadvies: 11 december 2007

ter inzage legging MER: 13 december 2007 t/m 23 januari 2008

toetsingsadvies uitgebracht: 18 maart 2008

Werkwijze Commissie bij toetsing:

Tijdens de toetsing inventariseert de Commissie eerst of er tekortkomingen zijn in het voldoen aan de (vooraf) gestelde eisen. Vervolgens beoordeelt de Commissie de ernst van de eventuele tekortkomingen. Daarbij staat de vraag centraal of de benodigde informatie aanwezig is om het milieubelang een volwaardige plaats te geven bij de besluitvorming. Is dat naar haar mening niet het geval dan signaleert de Commissie dat er sprake is van een zogenoemde 'essentiële tekortkoming'. De Commissie adviseert dan dat die informatie alsnog beschikbaar komt, alvorens het besluit wordt genomen. Overige tekortkomingen in het MER worden in het toetsingsadvies opgenomen, voor zover ze kunnen worden verwerkt tot duidelijke aanbevelingen voor het bevoegde gezag. Deze werkwijze impliceert dat de Commissie zich in het advies tot hoofdzaken beperkt en niet ingaat op onjuistheden of onvolkomenheden van ondergeschikt belang.

Samenstelling van de werkgroep:

Per project stelt de Commissie een werkgroep samen. De werkgroepsamenstelling bij het onderhavige project is als volgt:

dr. G.P.J. Draaijers (werkgroepsecretaris)

ir. J.H.J. van der Gun

dr. G.W.N.M. van Moorsel

prof. dr. J.H.J. Terwindt

drs. J.G.M. van Rhijn (voorzitter)

BIJLAGE 2: Lijst van inspraakreacties en adviezen

1. De Vrije Mare,
2. Zeehaven IJmuiden NV
3. Ministerie van Defensie, Dienst Vastgoed Defensie, Utrecht
4. Rijksdienst voor archeologie, cultuurlandschap en monumenten, Amersfoort
5. De Noordzee, Utrecht
6. P.J.M. Salemink, Malden

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport Winning suppletiezand Noordzee 2008 t/m 2012 en de aanvulling daarop

De Hoofdingenieur-Directeur van de Regionale Dienst Noord-Holland van Rijkswaterstaat heeft het voornemen in de periode 2008-2012 zand te winnen uit de Noordzee om de bestaande kustlijn en kustfundament te behouden als onderdeel van de bescherming tegen de zee (inclusief Zwakke Schakels). Hiervoor is een ontgrondingsvergunning nodig van de Staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat. Voor het verkrijgen van deze vergunning is een MER-rapport opgesteld.

ISBN: 978-90-421-2335-9